

ABD'İN KURULUŞU, İNGİLİZ EGEMENLİĞİNE SON VERMESİ (1814) VE ABD İÇ SAVAŞI (1861-65)

1. Yeni kurulan ve henüz 17 eyaletten oluşan devletin önemli bir dış baskıdan kurtulması

2. İç savaş sonucu zoraki birleşme ile, hem iç hem de dış düşman korkusunun kalmaması ve geniş topraklara kolayca hakim olma imkânı ile büyük bir iç pazarın ortaya çıkması

Avrupa'da bu gelişmeler olurken, Kuzey Amerika'da 1776 yılında 13 eyalet birleşerek, Amerika Birleşik Devletlerini kurdu. Nüfusları tahminen 6 milyon kadardı. Fakat geniş ve zengin kaynaklara sahip bakir toprakları vardı. Kuruluşla aynı yıl Adam Smith (1723-1790) "Ulusların Zenginliği" kitabını yazdı. Serbest ticaret (laissez-faire) düşüncesini savundu. **Adam Smith'in düşüncelerinin dünya üzerinde uygulanabileceği belki de tek ortam Amerika alanı idi.** Henüz devlet bürokrasisi ve baskısı oluşmamıştı. Topraklar genişti ve hırslı insanları bekliyordu. Hem halen bu ülkede olan insanlar ve hem de daha sonraki göçlerle gelen göçmenler bu hırsla sahipti.

İngilizlerin Amerika'daki egemenliğine başkaldırdıklarında eyalet sayıları 17 olmuştu. Başkan Thomas Jefferson (1801-1809) bir yasa çıkararak İngiltere ve Fransa ile her türlü alış verişini yasakladı. Bu İkinci Bağımsızlık savaşına doğru bir adımdı. İngilizler karşılık vermek gereğini duydular. Ama dolaylı bir yol seçtiler. 1810-11'de İndiana'da Kızılderili reisi Tecumseh'i maddeten destekleyerek ayaklanmasını sağladılar. Bu olay savaşın kıvılcımını oluşturdu. Amerikalılar 1814 yılında bir ara Washington'u kaybettiler. Şehir ateşe verildi. Ama toparlanan Amerikalılar sonunda zafere ulaştılar. İngilizlerden tamamen kurtuldular. Bu olay iç politikada da faydalı oldu. Kavgalı olan partilerin barışmalarını sağladı. Bu barış etkisini ekonomi alanında da gösterdi.

İngilizler, baruta sahip düşman kuvvetler karşısında yine başarı sağlayamamış oldular. Mücadelenin olduğu dönemde ABD'ye bağlı eyaletlerin sahip oldukları topraklar, günümüz Birleşik Devletleri'ninkinin üçte birinden azdı. Ama kitabın Büyük Avrupa Barışı bölümünde görüldüğü üzere **İngilizler, denk kuvvetlerin olduğu mücadelelerde genelde başarısız oldular.** Bir müttefikleri olmadan tek başlarına hemen hemen hiç başarıları olmadı. Waterloo savaşı bile Prusya'nın desteği ve Napolyonun bazı komutanlarının hataları sonucunda kazanıldı (18 Haziran 1815).

ABD, İngilizlerden kurtulunca Avrupa halklarının ilgisini daha çok çekmeye başladı. Çünkü artık göçmenler Amerika'ya ulaştıktan sonra rahattılar. Geldikleri ülkelerin yöneticileri artık burada kendilerine ulaşamaz ve onları cezalandıramazdı. Ülkelerindeki yaşam şartlarından memnun olmayanlar Amerika'ya akın ettiler. Bilhassa İrlanda ve İngiltere'den çok sayıda göçmen geldi. Amerikalılar, İngiliz egemenliğine son verdiklerinde nüfusları 8,5 milyon iken, bu göçlerin de etkisiyle 1860'a gelindiğinde 31,4 milyona ulaştılar.

Göçmenler hırslı ve kısmen maceraperest insanlardı. Ayrıca başarmaktan başka hiçbir çareleri yoktu. Tarık Bin Ziyad'ın İspanya'ya geçişinde (714) yaptığı gibi, sanki

gemileri yakmışlardı. ABD'nin batısında kolayca toprak bulabildiler. Avrupa'da iken gördükleri ve çalıştıkları sanayi ile ilgili bilgilerini Amerika'da uyguladılar. Ülkenin o güne kadar yerliler tarafından hiç kullanılmamış, yer altı ve yer üstü zenginliklerini değerlendirdiler. Ülkenin toprakları o kadar genişti ve nüfus yoğunluğu o kadar az idi ki, sanki herkes toprak sahibi oldu. İşçi sayısı çok azaldı. İşçi bulunamaz oldu. Bu nedenle Afrika'dan Zenci köleleri getirdiler. Maliyetleri çok ucuz olan köleler, sermaye birikimine vesile oldular. Sermaye artınca, köleler de yetersiz kaldı. Bu nedenle üreticiler, emekten tasarruf yapan makinalara yatırıma yöneldi. Böylece ülkede, hem çok ucuz işçilik oluştu, hem de verimlilik arttı.

Diğer taraftan ülkede ve ülke civarında korkulacak herhangi bir düşmanları da yoktu. Karşılarında sadece bazı Kızılderililer ile Meksikalı çeteler vardı. Bu nedenle asker beslemeye de gerek görmediler. P.Kennedy'nin aktardığına göre (s.144 ve 210) 1860 yılında iç savaş öncesinde sadece 26.000 askere sahiptiler. Aynı dönemde Rusların asker sayısı ise, 820.000, Fransızların 650.000 idi. Dolayısıyla bütün kaynaklarını geliştirmeye ayırabildiler. Gittikçe güçlendiler. Avrupa'nın seviyesine yaklaştılar. Paul Kennedy'nin verdiği ramlara göre (s.175); 1750 yılında ABD'nin dünya imalat verimi içindeki nispi payı sadece yüzde 0,1 iken 1860'da yüzde 7,2 ye ulaştı. Kişi başına sanayileşme düzeyi ise daha hızlı arttı. 1750 yılında Avrupa ortalaması 8 iken ABD'ninki 4 idi. Ama 1860 yılında Avrupa 16 ya yükselebilirken ABD'ninki 21 oldu. (1900 yılında İngiltere'ninki 100 kabul edilerek değerlendirilen rakamlardır.)

İngilizler herşeye rağmen ABD ile ticaretlerini sürdürüyorlardı. Çünkü ABD, onlar için iyi bir pazardı. Daha fazla mal satabilmek için ABD'ye kredi verdiler ve düşük fiyatla mal satmaya başladılar. Önceleri bunu kendileri için yararlı gören ABD yönetimi, yerli fabrikalar kapanmaya başlayınca hatasını anladı. **(Günümüzde gelişmekte olan ülkeler halâ, ABD'nin o dönemde düştüğü hataları işlemekteler.)** Hatasını çabuk anlayan ABD yönetimi, telâfi için tedbir olarak gümrük tarifelerini yükseltti. Önemli bir pazarlarını kaybedeceklerini anlayan İngilizler, karşı önlem alma gereğini duydular. Güney ABD'den ithal ettikleri pamuğa uyguladıkları gümrük oranlarını yükselttiler. Bu durum Güneyli çiftçileri sıkıntıya düşürdü. Güney ve Kuzey arasında gerginlik başladı. Bu gerginlik İngiltere ve Fransa'nın işine yarıyordu. Gerginliği tırmandırmak amacıyla Güneylilere, pamuk için avans adı altında mali yardım yaptılar ve Kuzeylilere karşı kışkırttılar.

Güneyliler, ekonomik açıdan ve nüfus olarak, Kuzeylilere göre oldukça zayıftı. Ancak daha atılgan ve savaşçı bir yapıya sahiptiler. Kuzeydekiler daha çok Avrupa'nın kuzeyinden, Güneydekiler ise Avrupa'nın güneyinden gelmişlerdi. Kuzeylilere göre daha duygusal olmaları nedeniyle Avrupalıların kışkırtmalarına alet oldular.

Taraflar arasındaki kuvvet dengesinin matematik değerlendirilmesi yapıldığında, savaşın çok kısa sürmesi ve Kuzeylilerin zaferiyle sonuçlanması bekleniyordu. (I. Dünya Savaşı için de Almanların kısa sürede kazanacağı tahmini yapılmıştı.) Ancak öyle olmadı. Savaş dört yıl sürdü. Çünkü, Kuzeylilerin ordusu tecrübesizdi ve karşısındakiler silâhsız Kızılderili değildi. Güneyliler Kuzeylilere göre daha heyecanlı ve atılgandı. **Eğer Güneylileri savaşa kışkırtan Avrupa sözünde dursaydı ve yardım etseydi, belki de sonuç farklı olurdu.** P. Kennedy'ye göre, sözünde durmayan Avrupa yardım etmediği gibi, Güneyin en önemli geliri olan pamuğu da almayarak onların parasız kalmalarına neden oldular. Çünkü İngilizler, Hindistan'da 3 milyon hektar arazide pamuk ekebilmek için gerekli tedbirleri almışlar ve pamuk üretimine başlamışlardı. Güney Amerika'nın pamuğuna ihtiyaçları kalmamıştı.

İç savaş döneminde toplam asker sayısı bir milyona ulaştı. Bu kadar masrafa ve hızla yükselen enflasyona karşı ciddi bir geliri olmayan Güney dayanamadı. Güneylilerin savaşın başlangıcında ileri sürdükleri görünür neden, köleliğin devam etmesini istemeleriydi. Uğruna mücadele verilen ölkü, böylesine anlamsız ve haksız bir düşünce olunca, Güney'in moral gücü de kalmadı. Sonunda 1865 yılında Kuzeyliler kazandı.

Artık içte de sorun kalmamıştı. Göçmenlerin geliş hızları daha da arttı. **ABD, sanayide ve tarımda içine kapandı.** Geniş topraklar ve zenginlikler büyük bir iç Pazar yarattı. Kendilerini rahatsız edecek bir düşman da kalmadığından asker sayılarını da tekrar azalttılar. Gümrük duvarlarını yükselttiler. İçteki yerli üreticileri Avrupalılara karşı korumaya aldılar. Çünkü iç Pazar yeterince büyüktü. İç pazardaki rekabet kalitenin artması için yeterliydi.

1877 yılına kadar, sanki ABD'nin yeniden doğuşu gerçekleştirildi. Kölelik kaldırıldı. Demokrasinin yerleşebilmesi için düzenlemeler yapıldı. 1914 yılına gelindiğinde kişi başına gelir Avrupa Devletlerinin her birinden fazlaydı. Nüfusu da 98 milyona ulaşmıştı. Eğer I. Dünya Savaşı olmasaydı, ekonomistlere göre 1925 yılında ABD bütün ekonomik verilerde (kişi başına GSMH, sanayileşme, üretim gibi), Avrupa'yı yakalayacaktı. Dünya Savaşında Avrupalılar birbirlerini yıpratınca bu tarih 1919'a çekildi.

İsmail Hakkı KÜPÇÜ